

Час

Історичний час

як саме люди відкрили існування часу і розпочали його вимірювати?

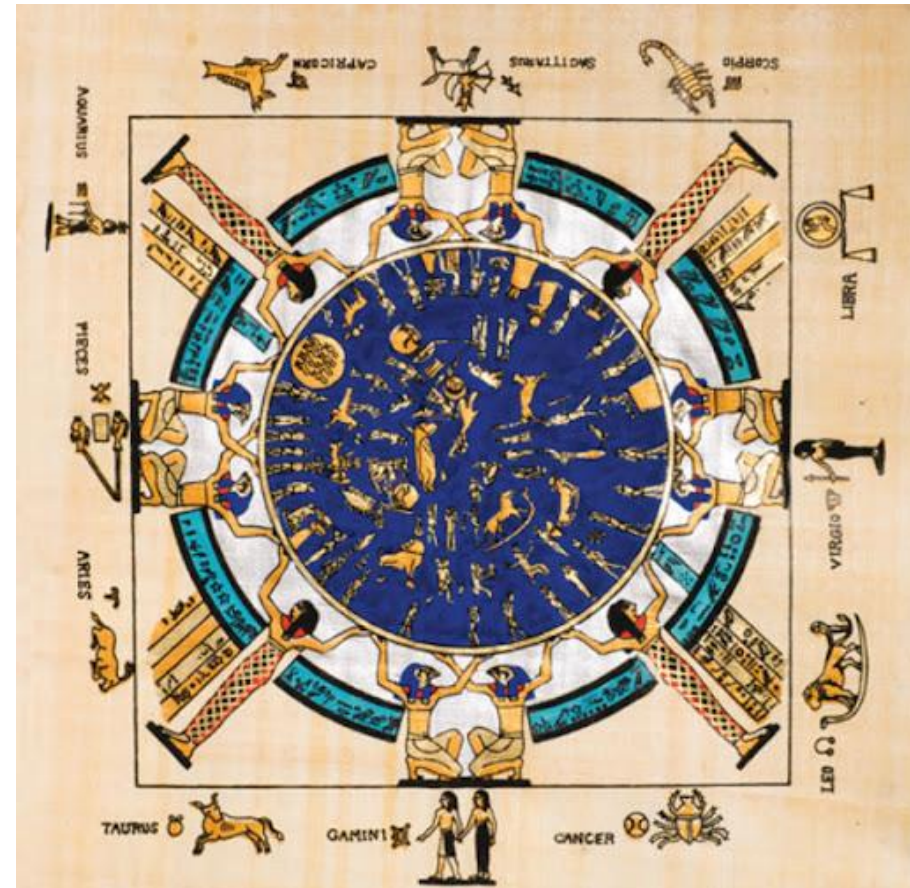
Імовірно, це відбулося в результаті спостережень за навколишнім світом, який розвивається певними циклами. У природі день поступається ночі, а після неї розпочинається новий день і так далі. Змінюються фази Місяця, положення Сонця на небі, пори року тощо

Саме такі спостереження явищ дозволили людям створити **календар**, що поділив час на **дні, місяці та роки**. Календар дозволив упорядкувати окремі факти, визначити, яка подія відбувалася раніше, а яка — пізніше

Слово «календар» походить від латинського слова «калео», яке означає «вигук», «сповіщення». У римлян була традиція, що про початок першого дня кожного місяця оголошувала спеціальна людина — глашатай. Цей день у римлян мав назву «календи». Звідси й походить слово «календар». Традиція також існує і в мусульман: про початок нового місяця сповіщає барабанний бій.

Перші сонячні календарі зображені на єгипетському папірусі

Календар дозволив упорядкувати окремі факти, визначити, яка подія відбувалася раніше, а яка — пізніше. Тобто стало можливим визначити її **історичний час**. Це вивчає наука **хронологія**. Перелік подій за датами називається **хронологічною таблицею**.

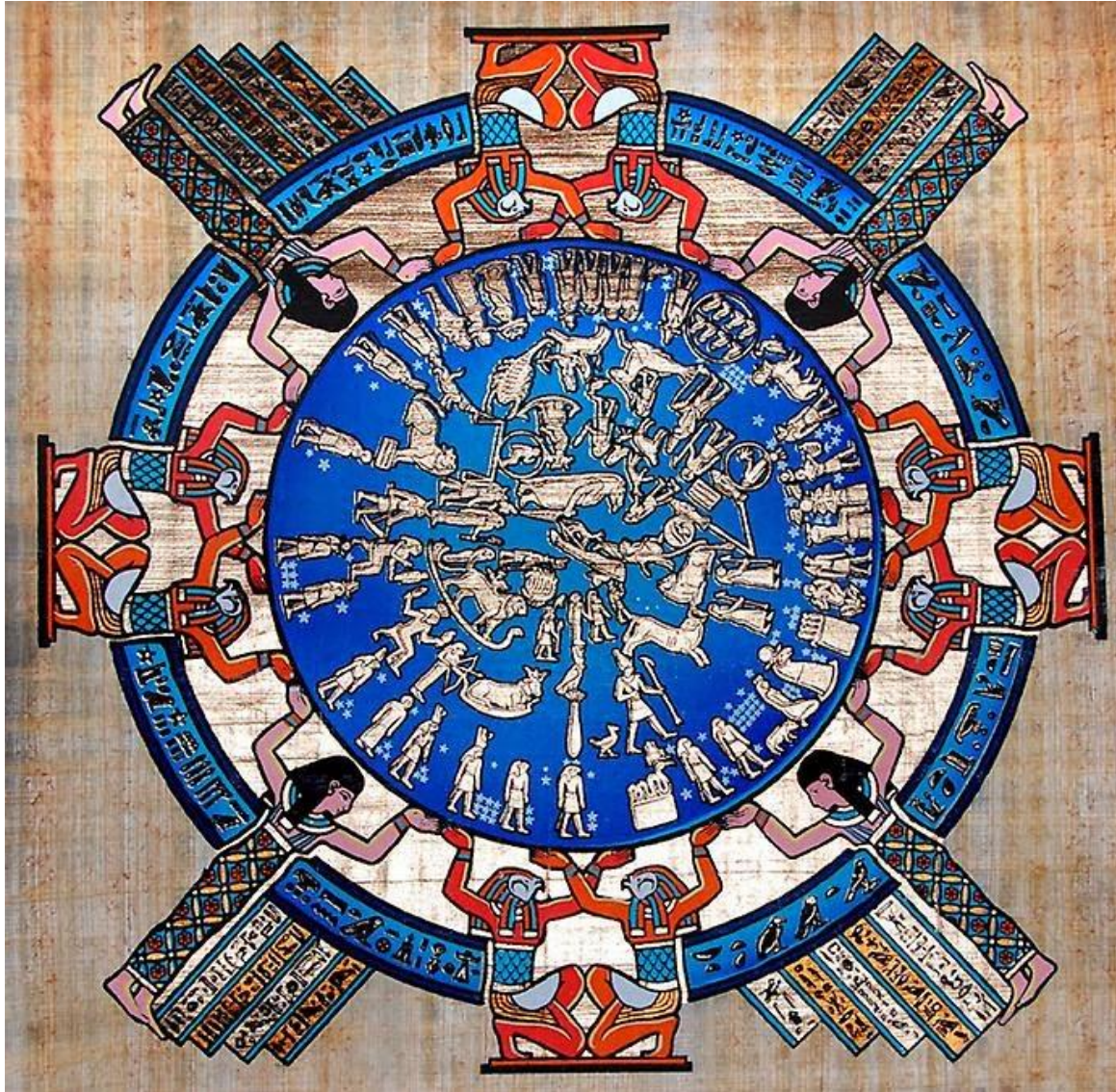

Календар

Тривалий час людство не мало єдиного календаря. Перші відомі календарі були створені близько **7 тисяч років тому** на **Близькому Сході** на основі спостережень за змінами фаз Місяця. Такий календар називають **місячним**.

Перший сонячний календар винайшли давні єгиптяни. У ньому було 365 днів, які розподілялися на 12 місяців, день і ніч мали 12 частин.

Календар єгиптян понад 2 тисячі років тому запозичили римляни, внесли до нього зміни й запровадили за часів правителя Давнього Риму імператора Юлія Цезаря. Тому він отримав назву **юліанський**.

Юлій Цезар

Однак цей календар не зовсім точно відображав реальний час на Землі. Виникла потреба створити новий. Календар, яким ми користуємося сьогодні, має назву **григоріанський**, тому що він був запроваджений 400 років тому **Папою Римським**

Однак православна церква продовжує користуватися юліанським календарем. До цього часу між двома календарями накопичилася

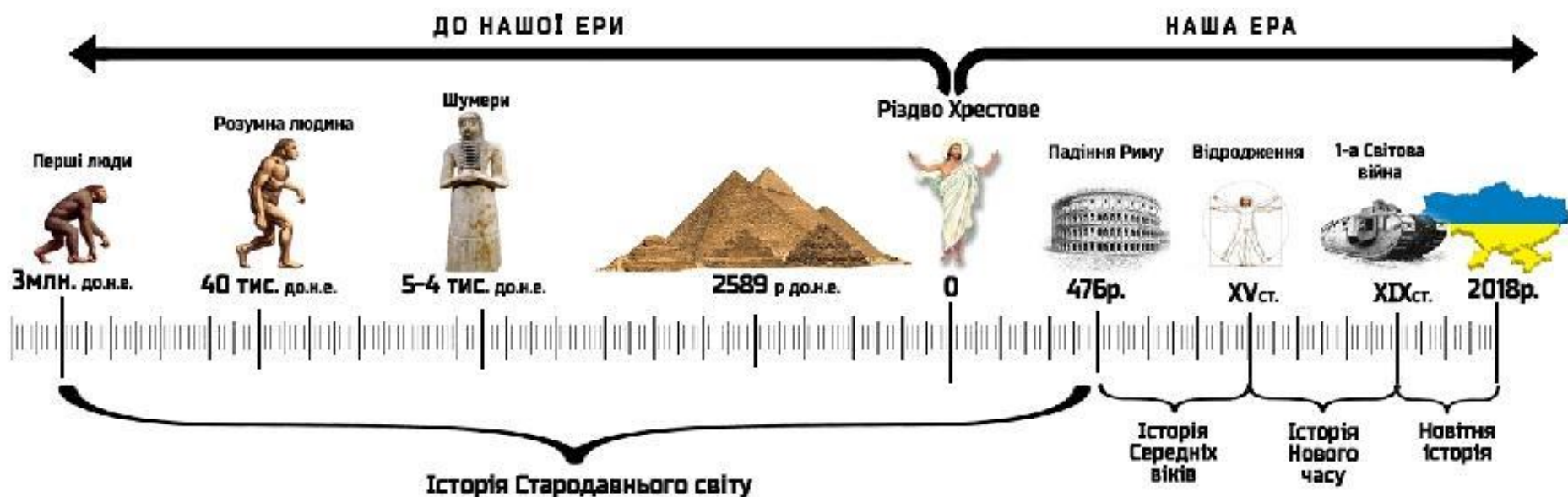
Папа Римський Григорій XIII

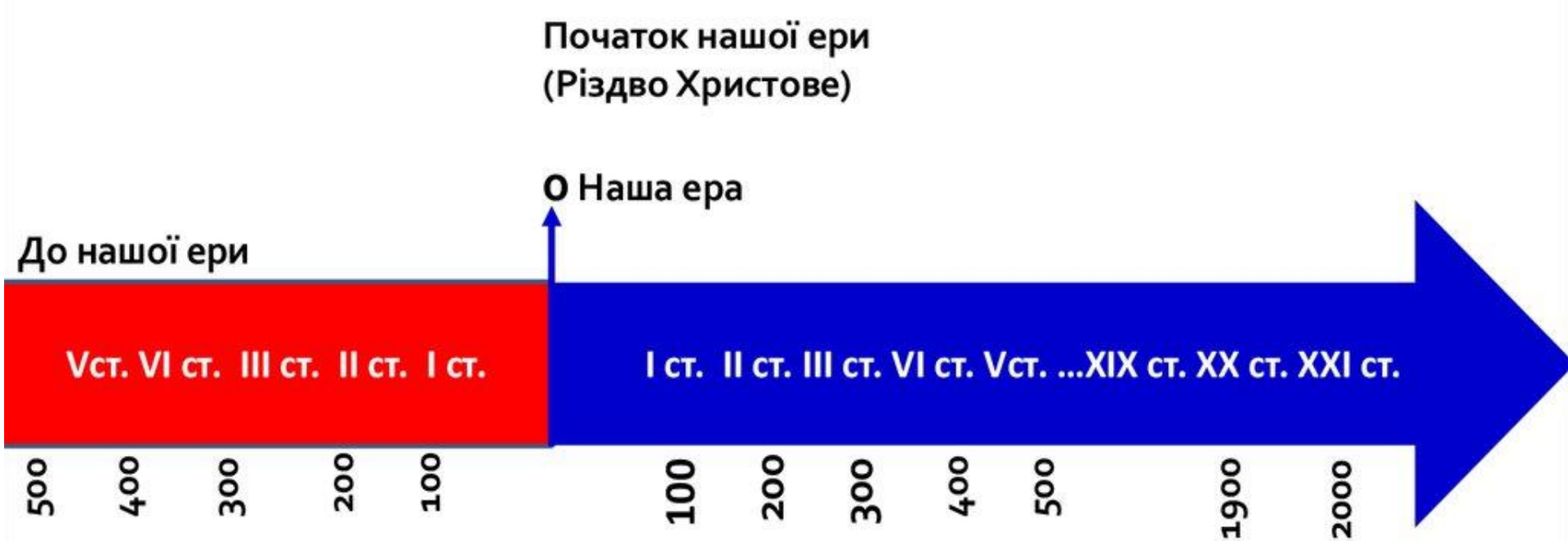

<https://www.youtube.com/watch?v=clssUjadFL8>

Як обчислюють час в історії

У різні часи різні народи обирали для початку відліку різні важливі для них події. Наприклад, давні греки вели відлік років від перших Олімпійських ігор (**776 р. до н. е.**), а давні римляни — від заснування міста Рим (**753 р. до н. е.**). Для єврейського народу такою датою стало створення світу Богом, а для всіх прибічників християнства — народження Ісуса Христа. Для мусульман це день переселення пророка Мухаммеда (Магомета) з Мекки в Медину **16 липня 622 р.**

В Україні заведено користуватися літочисленням, яке бере свій відлік від народження Ісуса Христа. Для того щоб краще зрозуміти його, зверніть увагу на «шкалу часу».

У християнській системі літочислення час після народження Ісуса Христа називають «нашою ерою» (**скорочено н. е., або після Р. Х.**).

Про те, що відбувалося до цієї події, кажуть «до нашої ери» (**скорочено до н. е., або до Р. Х.**). Роки нашої ери, як правило, вказують без додавання слів «нашої ери».

Зверніть увагу на таблицю. Перше століття починається 1-м роком, а закінчується 100-м роком. Друге століття починається 101-м роком, а закінчується 200-м роком і так далі.

Якщо дата є чотиризначним числом і після двох цифр стоять два нулі, то століттю відповідають перші дві цифри. Якщо замість нулів буде будь-яка інша цифра, то це дата наступного століття. Наприклад, 1200 р. — 12 ст.; 1201 р., 1245 р. — 13 ст.

ВІДПОВІДНІСТЬ СТОЛІТЬ РОКАМ

Століття	Роки
1 ст.	1—100 рр.
2 ст.	101—200 рр.
12 ст.	1101—1200 рр.
13 ст.	1201—1300 рр.
20 ст.	1901—2000 рр.
21 ст.	2001—2100 рр.

Ліворуч від розділової риски — час до нашої ери (до Різдва Христового), ми дивимося назад, ніби у зворотний бік. Найближчим роком до межі нашої ери буде 1 р. до н. е. Зауважимо, що нульового року немає.

Якщо ми захочемо полічити роки в I ст. до н. е., то чим ближче до кінця століття, тим меншим буде число року. Тобто I ст. до н. е. розпочалося в 100 р. до н. е., а закінчилося в 1 р. до н. е.

Наприклад, правитель Стародавнього Риму Гай Юлій Цезар був убитий у 44 р. до н. е. Позначимо цю подію на лінії часу. Наступним роком буде 43 р. до н. е., за ним іде 42 р. до н. е. і т. д.

Століття	XXI ст. до н.е.	XX ст. до н.е.	XIV ст. до н.е.	X ст. до н.е.	II ст. до н.е.	I ст. до н.е.
Роки	2100- 2001 рр. до н.е.	2000- 1901 рр. до н.е.	1400- 1301 рр. до н.е.	1000 – 901 рр.до н.е.	200-101 рр.до н.е.	100-1 рр. до н.е.

Рік напередодні народження Ісуса Христа називають першим роком до н.е., а перед цим були другий, третій і т.д. роки до н.е. Тобто відлік часу до Різдва Христового іде немовби у зворотному порядку. Наприклад, друга Пунічна війна розпочалася в 218 р. до н.е., а завершилась у 201 р. до н.е.

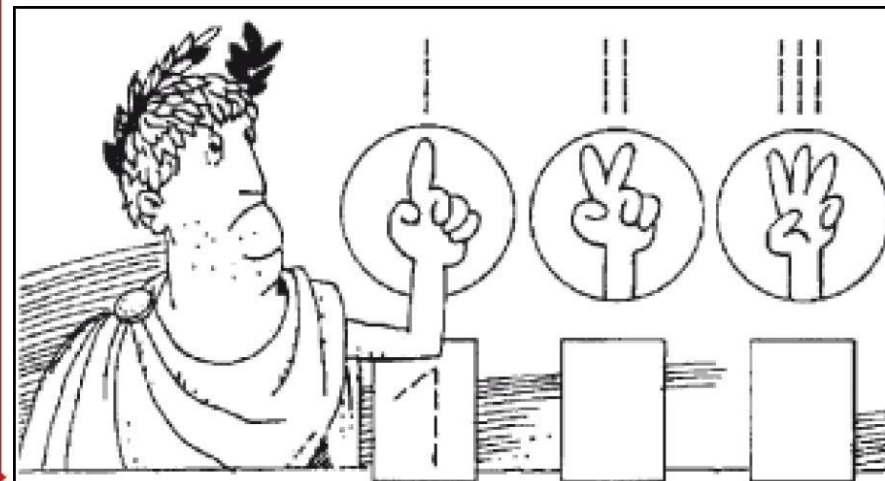
Якщо потрібно дізнатися, скільки років відбувалась та чи інша подія, яка сталася до нашої ери, то від початку події віднімаємо рік її завершення. Наприклад, $218 - 201 = 17$. Таким чином, друга Пунічна війна тривала 17 років. Для подій нашої ери все навпаки: від року кінця події віднімають рік її початку.

Запам'ятайте! Під час лічби часу потрібно враховувати, що **нульового року** в історії **немає**. Це варто знати тоді, коли, наприклад, підраховуємо вік людини, що народилася до н. е., а померла після її початку. Складаючи суму років, потрібно віднімати один рік. Перший римський імператор народився у 63 р. до н. е., а помер в 14 р. н. е. Отже, він прожив: $(63 + 14) - 1 = 76$ років.

На сторінках історичних праць ви зустрінатимете звичні вам цифри, які називають арабськими, і цифри з прямих рисок, що називають римськими. У повсякденному житті ми використовуємо арабські цифри, запозичені європейцями в арабів. Проте є також цифри, винайдені давніми римлянами. В історичній науці римські цифри використовують для позначення століть і тисячоліть. У римських цифрах ключовими є **I (одиниця)**, **V (п'ять)** та **X (десять)**. Зверніть увагу, як позначаються римські й арабські цифри від 1 до 20.

Roman Numeral Table

1	I	14	XIV	27	XXVII	150	CL
2	II	15	XV	28	XXVIII	200	CC
3	III	16	XVI	29	XXIX	300	CCC
4	IV	17	XVII	30	XXX	400	CD
5	V	18	XVIII	31	XXXI	500	D
6	VI	19	XIX	40	XL	600	DC
7	VII	20	XX	50	L	700	DCC
8	VIII	21	XXI	60	LX	800	DCCC
9	IX	22	XXII	70	LXX	900	CM
10	X	23	XXIII	80	LXXX	1000	M
11	XI	24	XXIV	90	XC	1600	MDC
12	XII	25	XXV	100	C	1700	MDCC
13	XIII	26	XXVI	101	CI	1900	MCM

I	1
II	2
III	3
IV	4
V	5
VI	6
VII	7
VIII	8
IX	9
X	10
XI	11
XII	12
XIII	13
XIV	14
XV	15
XVI	16
XVII	17
XVIII	18
XIX	19
XX	20

XXI	21
XXII	22
XXIII	23
XXIV	24
XXV	25
XXVI	26
XXVII	27
XXVIII	28
XXIX	29
XXX	30
XXXI	31
XXXII	32
XXXIII	33
XXXIV	34
XXXV	35
XXXVI	36
XXXVII	37
XXXVIII	38
XXXIX	39
XL	40

XLI	41
XLII	42
XLIII	43
XLIV	44
XLV	45
XLVI	46
XLVII	47
XLVIII	48
XLIX	49
L	50
LI	51
LII	52
LIII	53
LIV	54
LV	55
LVI	56
LVII	57
LVIII	58
LIX	59
LX	60